

УДК 338.245:346.5
DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v4.2023.7>

Я. В. Петруненко
доктор юридичних наук, професор,
старший науковий співробітник відділу проблем модернізації
господарського права та законодавства
Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень
імені В. К. Мамутова Національної академії наук України»
orcid.org/0000-0002-1186-730X

ПІЛЬГОВЕ КРЕДИТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У статті висвітлено окремі аспекти пільгового кредитування суб'єктів інноваційної діяльності в Україні; досліджено сучасний стан та перспективи розвитку господарського законодавства у цій сфері.

Визначено поняття та форми пільгового кредитування суб'єктів інноваційної діяльності в Україні. Обґрунтовано, що пільгове кредитування інноваційної діяльності відноситься до одного із засобів державної підтримки суб'єктів господарської діяльності. Проведено аналіз сучасного стану господарсько-правового регулювання у цій сфері, а також охарактеризовано досвід у сфері надання пільгових кредитів на розвиток та запровадження інновацій у підприємництво у деяких країнах Європи.

Аргументовано, що динамічний розвиток цифрового суспільства потребує постійного впровадження новітніх технологій у різні сфери суспільних правовідносин, включаючи сферу економіки та підприємництва. При цьому, для прискорення цих процесів суб'єкти господарської, у тому числі інноваційної діяльності потребують державної підтримки, одним із видів якої виступає пільгове кредитування.

На підставі проведеного науково-правового аналізу зроблено висновок про те, що пільгове кредитування інноваційної діяльності включає як ті види пільгового кредитування, що надаються суб'єктам господарської діяльності для модернізації їх основних засобів, так і суб'єктам, які займаються новітніми розробками та інноваційними технологіями для їх впровадження у різні галузі економіки.

Обґрунтовано, що наразі лише незначна частина державних програм з пільгового кредитування цілеспрямовано розроблена для розвитку та підтримки інноваційної діяльності, оскільки існуючі програми пільгового кредитування лише опосередковано стосуються цієї сфери, зокрема через сприяння модернізації виробничих фондів.

З урахуванням проведеного аналізу сучасного стану правового регулювання пільгового кредитування інноваційної діяльності та вивчення відповідного зарубіжного досвіду у досліджуваній сфері автором розроблено пропозиції щодо напрямів удосконалення системи пільгового кредитування інноваційної діяльності в Україні.

Ключові слова: пільгове кредитування, інноваційна діяльність, державна підтримка, господарське законодавство.

Petrunenko Ya. V. PREFERENTIAL LENDING TO INNOVATIVE ENTITIES IN UKRAINE: CURRENT STATE AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT

The article highlights some aspects of preferential lending to innovative entities in Ukraine; the current state and prospects of development of economic legislation in this field are investigated.

The author defines the concepts and forms of preferential crediting of the subjects of innovative activity in Ukraine. It is substantiated that preferential lending to innovative activity belongs to one of the means of state support of business entities. The analysis of the current state of economic and legal regulation in this field is carried out, as well as the experience in the field of granting preferential credits for development and introduction of innovations in entrepreneurship in some countries of Europe.

It is argued that the development of digital society requires the continuous introduction of the latest technologies in various areas of public relations, including the economy and entrepreneurship. In order to accelerate these processes, economic entities, including innovation, require state support, one of which is the type of preferential lending.

Based on the scientific and legal analysis, the author concludes that preferential lending to innovative activity includes both those types of preferential lending provided to economic entities for the modernization of their fixed assets, and to entities engaged in the latest developments and innovative technologies for their implementation in various fields of economy.

It is substantiated that at present only a small part of state preferential lending programs are purposefully designed to develop and support innovation activities, whereas existing preferential lending programs are only indirectly related to this area, in particular by facilitating the modernization of production facilities.

Taking into account the analysis of the current state of legal regulation of preferential lending to innovative activity and research of foreign experience in this field, the author has developed proposals on ways to improve the system of preferential lending to innovative activity in Ukraine.

Key words: preferential lending, innovation, state support, economic legislation.

Постановка проблеми. Розвиток цифрового суспільства вимагає від суб'єктів господарської діяльності постійного удосконалення засобів виробництва, розвитку та цифровізації інфра-

структури обслуговування споживачів, екологізації виробничих потужностей тощо. При цьому, для прискорення інтеграції новітніх технологій у різні галузі економіки суб'єкти господарської

діяльності потребують державної підтримки. Однією з важливих її форм виступає пільгове кредитування, що може виражатися як у наданні державних гарантій під кредитування суб'єктів господарської діяльності, так і в інших формах, визначених законодавством України.

У цьому контексті варто зазначити, що надання державної підтримки у формі пільгового кредитування з метою запровадження новітніх технологій в економічну сферу може здійснюватися як шляхом кредитування суб'єктів господарської діяльності, які планують модернізувати основні засоби, так і кредитування суб'єктів інноваційної діяльності.

На сьогодні в Україні прийнято низку важливих актів господарського законодавства, що регулюють основні засади пільгового кредитування, однак деякі з цих норм потребують подальшого удосконалення. Тож очевидно, що питання пільгового кредитування інноваційної діяльності є актуальним напрямом дослідження вітчизняної науки господарського права.

Стан дослідження. Питання пільгового кредитування інноваційної діяльності досліджували такі науковці як Д.В. Зятіна, В.О. Касьяненко, І.С. Козієнко, О.С. Москвічова, О.П. Подцерковний, Г.О. Поліщук, В.В. Узунов та інші. Деякі аспекти цієї проблематики розглядалися й автором статті [1; 2]. Разом з тим, слід констатувати, що у вітчизняній науці господарського права недостатньо актуальних наукових досліджень, присвячених визначенню поняття, видів та особливостей пільгового кредитування інноваційної діяльності в Україні, що й обумовлює важливість і своєчасність даної статті.

Мета та завдання дослідження. Метою статті є визначення поняття, видів, особливостей та мети пільгового кредитування суб'єктів інноваційної діяльності в Україні, а також визначення напрямів удосконалення системи пільгового кредитування у вказаній сфері.

Виклад основного матеріалу. Прийнятою у нашій країні Концепцією розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р [3], визначено, що розвиток цифрової економіки України полягає у створенні ринкових стимулів, мотивацій, попиту та формуванні потреб щодо використання цифрових технологій, продуктів та послуг серед українських секторів промисловості, сфер життєдіяльності, бізнесу та суспільства для їх ефективності, конкурентоздатності та національного розвитку, зростання обсягів виробництва високотехнологічної продукції та благополуччя населення.

Отже, запровадження в Україні цифрової економіки є одним із стратегічних завдань на сучас-

ному етапі соціально-економічного розвитку держави. Відтак, державну підтримку інноваційної діяльності можна вважати пріоритетною формою допомоги суб'єктам господарювання.

Так, Законом України «Про інноваційну діяльність» [4] визначено, що принципом державної інноваційної політики є, зокрема, фінансова підтримка, здійснення сприятливої кредитної, податкової і митної політики у сфері інноваційної діяльності.

У науковій літературі можна зустріти визначення, що державна підтримка інноваційної діяльності – це сукупність фінансових інструментів, що забезпечують підвищення економічної зацікавленості всіх учасників інноваційного процесу в розробці та просуванні продукції з новими споживчими властивостями. При здійсненні інноваційної діяльності існують певні обмеження та чинники, що перешкоджають її проведенню, з метою уникнення яких застосовується відповідний набір інструментів державної підтримки та їх оптимальне поєднання [5, с. 118].

Основною метою державної підтримки інноваційної діяльності є сприяння суб'єктам господарювання у швидкій модернізації основних виробничих потужностей, забезпеченні впровадження новітніх технологій у всі основні сфери господарської діяльності, включаючи виробництво та сферу послуг, а також надання фінансової та іншої підтримки суб'єктам господарювання, що здійснюють діяльність, пов'язану з науково-технічними розробками, апробацією та запровадженням інноваційних технологій в економіку держави. Відтак представляється, що до різновидів пільгового кредитування інноваційної діяльності варто віднести й витрати на наукову та науково-технічну діяльність.

До слова, про це йдеться у вже згадуваній Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки [3]. Зазначається, що цифровізація реального сектору економіки є головною складовою частиною цифрової економіки та визначальним чинником зростання економіки в цілому, включаючи й саму цифрову індустрію, як виробника технологій. Цифрові технології спрямовані на зміну традиційної моделі бізнесу, виробничих ланцюгів та процесів, появу нових продуктів та послуг, платформ та інновацій. При цьому зазначено, що з метою масштабного здійснення цифрових трансформацій українським підприємствам, малому та середньому бізнесу, промисловості важливо створити умови та відповідні стимули – від інформаційно-маркетингових до фінансових.

Поняття державної підтримки, порядок та форми її надання бізнес-суб'єктам визначені Законом України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва

в Україні» [6]. Так, відповідно до ст. 16 цього Закону основними формами фінансової державної підтримки, зокрема тієї, що надається у формі державного кредиту, є:

часткова компенсація відсоткових ставок за кредитами, що надаються на реалізацію проектів суб'єктів малого і середнього підприємництва;

часткова компенсація лізингових, факторингових платежів та платежів за користування гарантіями;

надання гарантії та поруки за кредитами суб'єктів малого і середнього підприємництва;

надання кредитів, у тому числі мікрокредитів, для започаткування і ведення власної справи;

надання позик на придбання і впровадження нових технологій.

Примітно, що в науковій літературі з цього приводу зазначається, що до кредитних інструментів непрямого методу фінансового стимулювання інноваційної діяльності відносяться: кредитування (банківське, інноваційне); гарантування державою зобов'язань з повернення кредиту, що був наданий суб'єкту інноваційної діяльності для реалізації інноваційного проекту; інноваційний лізинг; інноваційний факторинг; кредит честі тощо [7].

Більш широку систему форм пільгового кредитування інноваційної діяльності пропонує застосовувати О.С. Москвічова, яка до таких форм відносить: реструктуризацію кредитів; введення мораторію на задоволення вимог кредиторів; гарантування банківських боргів за рахунок держави; активізацію державних пільгових програм кредитування; введення пільгових режимів при отриманні кредитів на придбання вітчизняних товарів; підвищення вимог до оцінки кредитоспроможності позичальника; підвищення вимог щодо формування резервів банками за кредитними операціями; введення заборони на певні види кредитів [8, с. 181-182].

Пільгове кредитування, що надається за сприянням держави суб'єктам інноваційної діяльності, у т.ч. за рахунок коштів державного бюджету, слід розглядати як один із засобів державного регулювання економіки. Таким чином, важливою засадою пільгового кредитування є економія та ефективне використання бюджетних коштів. У зв'язку з цим, більш ефективними формами пільгового кредитування слід вважати ті, що передбачають залучення коштів комерційних банків для надання пільгового кредитування за державними програмами, затвердженими урядом на відповідний період, з подальшою компенсацією або ж наданням фіскальних пільг банкам, які приймали участь у реалізації таких програм.

Деякі науковці з цього приводу вказують, що політика пільгового кредитування має на увазі надання пільгових кредитів на інноваційну діяль-

ність із бюджету, а також залучення банківських кредитів.

Зокрема, як вважає В.В. Узунов, перевага банківського кредитування порівняно з бюджетним полягає у дотриманні принципів платності і поворотності коштів, які надаються, що повинно стимулювати виключно цільове використання кредитів і мінімальні терміни проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт. При цьому держава надає банку-кредитору податкову пільгу (зниження податкової ставки на дохід) і тим самим стимулює банки до кредитування інноваційних проектів. Крім того, держава може надати банку дотацію на компенсацію кредиту під знижений відсоток, що дає гарантію поворотності і платності кредиту [9, с. 22].

Іншим видом пільгового кредитування інноваційної діяльності є надання державних гарантій з повернення кредиту, наданого банківською установою суб'єкту інноваційної діяльності.

Так, І.С. Козієнко визначає цей вид пільгового кредитування як боргове зобов'язання держави, яка в особі її державних органів за умов настання гарантійного випадку повинна буде сплатити особі, що надала кредит суб'єкту інноваційної діяльності, визначену в зобов'язанні грошову суму за рахунок коштів відповідного бюджету. Надання державних гарантій робить можливим отримання кредитів суб'єктами інноваційної діяльності (як визначалося нами раніше, їх банки надають неохоче), кошти від яких можуть допомогти їм розпочати таку діяльність за умов недостатності власних коштів або використати кредитні кошти для збільшення основного капіталу, необхідного для розвитку виробництва [7, с. 147].

Необхідно зазначити, що урегульовані законодавством України види пільгового кредитування інноваційної діяльності можуть бути реалізовані лише на підставі міжнародних або державних програм, оскільки для надання державної підтримки, зокрема у формі пільгового кредитування, необхідне визначення у державному бюджеті на відповідний рік видатків на реалізацію певної програми.

У цьому контексті слід навести такий приклад. Європейська рамкова програма «Горизонт-2020» спрямована на розвиток наукових досліджень та інноваційної діяльності в Європейському Союзі. Вона була започаткована у 2014 році і включає три основні складові: Рамкові програми з досліджень і технологічного розвитку (Frame work Programme for Research and Technical Development); Рамкова програма з конкурентоспроможності та інновацій (Competitiveness and Innovation Frame work Programme); Європейський інститут інновацій і технологій (European Institute of Innovation and Technologies). Зміст програми «Горизонт-2020» зосереджено на фінансуванні трьох пріоритетних

напрямів: розвиток передової науки, забезпечення індустріального лідерства та сприйняття соціальних викликів [10, с. 11].

Вказана програма була доступна і для суб'єктів інноваційної діяльності в Україні. Для отримання підтримки за цією програмою суб'єкт інноваційної діяльності подавав для участі у конкурсі свій проект, що мав відповідати визначеним критеріям. Після проходження декількох етапів оцінювання та у разі отримання схвальної оцінки відповідний проект міг розраховувати на фінансування у різних формах, у т.ч. у формі пільгового кредитування.

Варто зауважити, що Україна досить активно долучилась до участі у програмі «Горизонт-2020» і отримала чималу підтримку. Так, за інформацією Міністерства освіти і науки України, з 2014 р. по липень 2020 р. українські учасники отримали 182 гранти на суму 31 830 000 євро [11]. Статистика участі показала, що 50.8% (16,18 млн.євро) – середні та малі підприємства, 22.1% (7,05 млн.євро) – наукові установи, 17.5% (5,58 млн.євро) – заклади вищої освіти, 4.9% (1,56 млн.євро) – інші установи, 4.6% (1,46 млн.євро) – органи виконавчої влади. Найбільше фінансування залучено Національним аерокосмічним університетом ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» – 2,06 млн.євро, Національним науковим центром «Харківський фізико-технічний інститут» – 1,41 млн.євро, ТОВ «Нанотехцентр» – 1,34 млн.євро та ін. Найбільшу кількість проектів було реалізовано Київським національним університетом імені Тараса Шевченка – 8, Національним аерокосмічним університетом ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» – 7, Спілкою геологів України – 7, ТОВ «Нанотехцентр» – 6, а також Інститутом фізики Національної академії наук України – 6.

Крім того, у 2019 р. в Україні почався новий виток пільгового кредитування суб'єктів господарської діяльності на підставі розробленої урядом програми підтримки малого і середнього бізнесу. Програма отримала назву «Доступні кредити 5-7-9%». Постановою Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 28 було затверджено спеціальний Порядок надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва [12], який з часу свого прийняття зазнав істотних змін та доповнень важливими і корисними інструментами. Значних змін Порядок набув і стосовно подолання наслідків військової агресії РФ проти України та відбудови бізнесу.

Фінансова державна підтримка надається з метою сприяння розвитку суб'єктів підприємництва, збільшення обсягів виробництва, експорту, імпортозаміщення, високотехнологічного виробництва, енергоефективності, впровадження інновацій, а також сприяння створенню нових робо-

чих місць та підприємств, поверненню трудових мігрантів до України.

Надання державної підтримки суб'єктам підприємництва здійснюється Фондом розвитку підприємництва. При цьому, п. 5 Порядку [12] передбачає, що державна підтримка надається в межах отриманих Фондом коштів, передбачених у державному бюджеті, у вигляді:

1) часткової компенсації Фондом процентних ставок за кредитами суб'єктів підприємництва;

2) надання Фондом гарантій уповноваженим банкам на забезпечення виконання зобов'язань за кредитами, наданими суб'єктам підприємництва.

Державна підтримка надається з метою здепешевлення вартості кредитів, що пов'язані із провадженням суб'єктами підприємництва господарської діяльності. І хоча ця урядова програма головним чином спрямована на підтримку конкурентоспроможності бізнесу і напряму не пов'язана з розвитком та впровадженням інноваційних технологій, однак у рамках цієї програми бізнес-суб'єкти мають можливість здійснити модернізацію основних виробничих потужностей, запровадити новітні технології тощо.

Підбиваючи підсумки першого місяця роботи державної програми «Доступні кредити 5-7-9%», Міністерство фінансів України повідомляло про те, що було видано 97 кредитів на загальну суму 66,11 млн.грн. [13], тобто в середньому банки видавали кредити у розмірі 681,5 тис.грн. При цьому, максимальний розмір кредиту, який можна було узяти під пільгові 5-7-9%, складав 1,5 млн.грн. і, враховуючи високу зацікавленість бізнесу в отриманні дешевих кредитів, уряд планував його збільшити до 2,0 млн.грн.

За інформацією Міністерства економіки України, станом на 08 вересня 2023 р., видано 71 552 кредити на загальну суму 231 568 млн.грн., зокрема з них: 51% – у галузі сільського господарства, 25% – торгівля та виробництво, 14% – промислова переробка. На думку експертів, результати впровадження програми «Доступні кредити 5-7-9%» вказують на її ефективність, а кількість поданих станом на 08 вересня 2023 р. заявок на участь у ній (226 221 запитів на кредити на суму 480 770 млн.грн.) свідчить про великий попит суб'єктів господарювання на державну підтримку в рамках цієї програми [14].

Крім того, наразі різними державними програмами передбачені деякі види банківських продуктів, які пропонують «Ощадбанк», «Укресімбанк», «Укргазбанк» суб'єктам малого та середнього бізнесу, зокрема це допомога сільськогосподарським товаровиробникам та іншим суб'єктам господарської діяльності на придбання сільськогосподарської техніки та обладнання, обладнання, устаткування, транспортних засобів тощо [15].

Дослідження показало, що в основному такі програми передбачають спеціальні умови кредитування на розвиток і підтримку бізнесу за низькими процентними ставками для підприємців і підприємств малого та середнього бізнесу, а також сільськогосподарських підприємств. В рамках програм кредитування є можливість отримати кредит на поповнення обігових коштів та інвестиційні цілі (зокрема, на придбання основних засобів, здійснення ремонту, реконструкції основних засобів).

Щоправда, деякі банки (наприклад, «Укргазбанк», який позиціонує себе як «соціально-орієнтований банк») спеціалізуються саме на наданні пільгових кредитів за відповідними державними програмами представникам малого та середнього бізнесу, діяльність яких пов'язана з впровадженням екологічних та енергоефективних проектів, «зелених технологій», проектів з використанням вторинної сировини, альтернативних видів енергії, збереженням навколишнього середовища тощо [15].

В Україні цільовими отримувачами пільгового кредитування, головним чином, виступають суб'єкти малого та середнього підприємництва, і хоча ці програми опосередковано спрямовані на оновлення та переоснащення бізнес-суб'єктів високотехнологічними засобами виробництва, однак слід визнати недостатність програм, які спеціально розроблені для підтримки суб'єктів інноваційної діяльності. Разом з тим, необхідно зауважити, що в країнах ЄС пільговому кредитуванню, як і іншим формам державної підтримки інноваційної діяльності, приділяється значна увага, оскільки запровадження високотехнологічних засобів виробництва, інтеграція цифрових технологій у різні сфери підприємницької діяльності сприяє не тільки підвищенню конкурентоспроможності суб'єктів господарювання, але й забезпеченню ресурсної економії, екологічності виробництва, покращенню якості та безпечності продуктів та послуг, що ними виробляються (надаються).

Зокрема, у країнах з рівнем науково-технологічного розвитку більш низьким, ніж у середньому по ЄС, як правило, застосовують заходи загального характеру, які дозволяють підтримувати широке коло напрямків в усіх секторах економіки. У цьому випадку уряд орієнтується на заходи фіскального стимулювання, які відрізняються тим, що дають можливість ринку і його учасникам самостійно вирішувати, які галузі економіки необхідно розвивати. Наприклад, у Великій Британії підтримують низький рівень оподаткування корпорацій, вважаючи це потужним стимулом для ризикових технологічних змін [16, с. 202].

Ще одним важливим методом фінансової допомоги держави є пільгове кредитуван-

ня інноваційного підприємництва. У Франції поширені два види пільгових позик: позики, які повертають у разі успіху; позики з пільговими процентами [17]. У Німеччині уряд надає досить значну підтримку малим і середнім підприємствам за допомогою кредитів і субсидій. З бюджету федерації та земель їм надаються пільгові інвестиційні кредити, особливо при освоєнні високотехнологічних виробництв, кредити для створення власних підприємств. Державна підтримка малого бізнесу направлена, перш за все, на забезпечення його фінансової самостійності [18, с. 152].

Власне, необхідно відмітити, що в європейських державах програми підтримки малого та середнього бізнесу і програми, спрямовані на розвиток інноваційної діяльності, є різними за своїм змістом та метою. Останнім приділяється значна увага і відповідно державна підтримка у цій сфері не обмежується суб'єктами малого та середнього підприємництва. Держава напряму зацікавлена у розвитку інноваційних технологій, оскільки в умовах цифрового суспільства такі технології стають життєво необхідними не тільки у бізнесі, але й у функціонуванні державного механізму.

Висновки. Резюмуючи вищевикладене, можливо сформулювати такі висновки. Пільгове кредитування інноваційної діяльності можна визначити як форму державної підтримки суб'єктів господарювання, яка надається із залученням кредитних коштів комерційних банків у вигляді компенсації таким банкам частини відсотків за користування кредитними коштами, надання державних гарантій, фіскальних та інших пільг залученим до реалізації програм комерційним банкам, що здійснюється з метою сприяння суб'єктам господарювання у швидкій модернізації основних виробничих потужностей, забезпеченні впровадження новітніх технологій у всі основні сфери господарської діяльності, а також з метою розвитку і постійного удосконалення діяльності, пов'язаної з науково-технічними розробками, апробацією та запровадженням інноваційних технологій в економіку держави.

В Україні лише незначна частина державних програм з пільгового кредитування цілеспрямовано розроблена для розвитку та підтримки інноваційної діяльності. В основному ж існуючі програми пільгового кредитування лише опосередковано стосуються цієї сфери, зокрема через сприяння модернізації виробничих фондів суб'єктів малого та середнього підприємництва. Тому подальший розвиток системи пільгового кредитування інноваційної діяльності в Україні потребує урахування Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки, Закону України «Про інноваційну діяльність» під час розробки та схвален-

ня урядових програм пільгового кредитування з тим, щоб підтримка у цій формі надавалась суб'єктам господарювання, які займаються науково-технічними розробками, їх апробацією та впровадженням в економічну сферу й інші галузі суспільної діяльності.

Література

- Петруненко Я.В. Проблеми забезпечення ефективного використання державних коштів: господарсько-правовий аспект: монографія. К.: Видавництво Ліра-К, 2019. 416 с.
- Petrunenکو I., Plotnikova M., Nieliopova A., Bilousko T., Mazur A., Goncharenko I. Development and support of small innovative entrepreneurship in Europe and the USA. *Revista San Gregorio*. 2020. Vol. 1(42). P. 194-204. DOI: <https://doi.org/10.36097/rsan.v1i42.1554>
- Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р / Кабінет Міністрів України. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-p#Text>
- Про інноваційну діяльність: Закон України від 04 липня 2002 р. № 40-IV / Верховна Рада України. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>
- Котельбан С.В. Сутність, методи та інструменти державного регулювання інноваційної діяльності. *Економіка та держава*. 2017. № 4. С. 115-118.
- Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22 березня 2012 р. № 4618-VI / Верховна Рада України. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>
- Козієнко І.С. Кредитне стимулювання інноваційної діяльності: зарубіжний досвід. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2014. Вип. 27. Т. 2. С. 145-148. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_27%28%29_37
- Москвічова О.С. Державне регулювання кредитних послуг в умовах банківської кризи: Дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03. Львів, 2014. 287 с. URL: https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/03/dis_Moskvichova.pdf
- Узунов В.В. Фінансові інструменти регулювання розвитку інноваційного потенціалу держави. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 7. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/7_2013/7.pdf
- Гечбая Б., Панченко Є., Рудуха Н. Глобальні детермінанти і моделі фінансування інновацій. *Міжнародна економічна політика*. 2018. № 1(28). С. 7-31.
- Горизонт 2020. *Міністерство освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/nauka/yevrointegraciya/ramkovi-programi-z-doslidzhen-ta-innovacij-gorizont-2020-ta-gorizont-yevropa-ta-iniciativi-yevropejskoyi-komisiyi-yevropejskij-zelenij-kurs/gorizont-2020>
- Про надання фінансової державної підтримки: постанова Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 28 / Кабінет Міністрів України. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-p#Text>
- Перший місяць успіхів з програмою «Доступні кредити 5-7-9%». *Міністерство фінансів України*. URL: <https://mof.gov.ua/uk/news/pershii-misiats-uspikhiv-z-programoiu-dostupni-krediti-5-7-9-2058>
- Інформація про реформу розвитку підприємництва. *Міністерство економіки України*. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=31f9c075-3504-4113-b42d-48c2de248b76&title=InformatsiiaProReformuRozvitokPidprimnitstva>
- Банківські продукти та програми допомоги малому і середньому підприємству. URL: <https://khoda.gov.ua/perelik-finansovih-produktiv-ta-program-dopomogi-malomu-i-serednomu-pidpriemnictvu>
- Касьяненко В.О. Зарубіжний досвід управління інноваційним потенціалом економіки та можливості його використання в Україні. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2011. № 4. Т. II. С. 200-204.
- Коваленко С.О. Державне регулювання фінансового забезпечення інноваційного розвитку: українські реалії і зарубіжний досвід. *Ефективна економіка*. 2011. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=690>
- Поліщук Г.О. Державна підтримка розвитку малого підприємництва: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Актуальні проблеми державного управління*. 2017. № 1(51). С. 146-154.